

DİNİ HİZMETLERDE ÖNEMLİ BİR DÜSTUR: İSTİĞNA

İstiğna; *ihtiyaç sahibi olmamak veya ihtiyacını kimseye arz etmemek ve kendi imkânlarıyla yetinip kimseye el açmamaktır. Birincisi,* Allah'a aittir ki **Samed** olduğu için kimseye muhtaç değildir. **İkincisi** ise mahlûkata aittir ki, Allah'tan başka kimseye iltica ve iltifat etmez. Bu anlamdaki kişiler maddeten belki dünyanın en fakirleri olabilir, ama maneviyat âleminin sultanlarıdır. Gönül tokluğuyla hayatlarını geçirirler, yüzsuyu dökmezler.

Kur'an-ı Kerim, bu anlamdaki yüksek şahısların ortak özelliklerinden birisi olarak, Allah'tan başka kimseden karşılık beklememeyi zikretmektedir. Mesela;

"Ben yaptığım tebliğ vazifesi karşılığında sizden hiçbir şey istemiyorum, ücretim ve mükâfatım sadece Âlemlerin Rabbi Allah'a aittir." (Şuarâ, 26/109)

ile Yunus Sûresi, 72; Hûd Sûresi, 29; Sebe' Sûresi, 47 gibi ayetlerde Hz. Nuh, Hz. Hud, Hz. Salih ve Hz. Lut gibi peygamberlerin tebliğ vazifesinde insanlardan bir şey istememeleri açıkça ifade edilmektedir.

Bu açıdan bütün müminlerin özellikle de peygamberlerin varisleri olan dava ehli şahısların istiğna konusunda daha da dikkatli olmaları gerekmektedir. Çünkü manevi ve uhrevi bir ideal etrafında toplanmış kişilerin minnet altına girmeleri, iddialarında itham altına girmelerine ve bazen ağır bir diyet ödemelerine sebep olmaktadır. Çünkü kendi adına birilerinden bir şey isteyenlerin anlatmaları ve tebliğleri tesirsiz kalmaktadır.

Bununla beraber, hayatı sadece dünya olan kişiler, İslam davasında çalışan insanların menfaatperest ve dine maddi çıkarları için çalıştıklarını ilan etmeye çalışmaktadırlar. Bunların bu insafsız iddialarını boşa çıkarmak için de insanlardan istiğna edilmelidir. Bu konuda Bediüzzaman'ın

"Ehl-i dalâlet, ehl-i ilmi, ilmi vasıta-i cer etmekle itham ediyorlar, 'ilmi ve dini kendilerine medar-ı maişet yapıyorlar.' deyip insafsızcasına onlara hücum ediyorlar. Bunları fiilen tekzip (yalanlamak) lâzımdır."(1)

ifadeleriyle çok dikkatli olunması gerektiğini önemle vurgulamaktadır.

Ayrıca insanın insanlara arz-ı ihtiyaç içerisinde olmaması onu manevi dilencilikten kurtarır ve izzetini korur. Hz. Zübeyr (r.a) anlatıyor: "Resulullah (a.s.m) buyurdular ki:

"Kişinin iplerini alıp dağa gitmesi, oradan sırtında bir deste odun getirip satması, onun için, insanlara gidip dilenmesinden daha hayırlıdır. İnsanlar istediğini verseler de vermeseler de."(2)

Bediüzzaman da bu konuda kendisiyle ilgili şu mealde bir değerlendirme yapmaktadır;

"Tevekkül, kanaat ve iktisat öyle bir hazine ve bir servettir ki, hiçbir şeyle değişilmez. İnsanlardan mal toplayıp o tükenmez hazine ve defineleri kapatmak istemem. Rezzâk-ı Zülcelâle yüz binler şükrediyorum ki, küçüklüğümde beri beni minnet ve zillet altına girmeye mecbur etmemiş. Onun keremine istinaden, geri kalan ömrümü de o kaideyle geçirmesini rahmetinden niyaz ediyorum."(3)

Bu konuyu gerek nefsimle gerekse de başkalarıyla müzakere ederken aklıma hep şu enfes örnek gelir. Şöyle ki; Hatem-i Tai Hz. Peygamber (a.s.m)'dan az evvel yaşamış ve dünyaca cömertliğiyle meşhur bir şahsiyettir. Kendisine gelen hiçbir misafiri boş yollamamış, muhakkak izzet ve ikramdan sonra hediyeler de sunmuş müstesna bir kişidir. İşte Hatem-i Tai bir gün mühim bir ziyafet tertiplemiş ve bölgenin insanlarını bu ziyafete davet etmiştir. Ziyafetten sonra çölde misafirleriyle gezmeye çıkıyor.

Çölde sırtına dikenli gevenleri yük yapmış ihtiyar bir adamı görüyorlar. Bu adamın sırtına batan dikenlerden dolayı da rahatsız olduğu her halinden belliydi. Hatem-i Tai bu ihtiyar adama - *kendisini tanıtmadan*- der ki; **"Hatem-i Tai mühim ziyafetlerle beraber güzel hediyeler dağıtıyor. Sen de oraya git o hediyelerden istifade et. Bu beş paralık yüke bedel 500 kuruş alırsın."** O ihtiyar adam buna karşı; *"Ben bu dikenli yükümü izzetimle taşıyorum. Hatem-i Tai'nin minnetini almam."* der. Daha sonra Hatem-i Tai'ye *"Sen şimdiye kadar kendinden daha izzetli bir kimse gördün mü?"* sorusuna Hatem; **"O çölde gördüğümüz o muktesit adam var ya işte o benden daha izzetli bir adamdır."** demiş.(4)

Sünnette güzel bir iş olarak kabul edilen hediyeleşmenin istiğna ile karıştırılmaması gerekir. Birbirlerinden şöyle bir farkları var; hediye, birisinin sevdiği bir kişiye karşılık beklemeden sırf Allah için bir hediye vermesidir. Böyle bir hediye güzeldir ve

alınmasında bir mahsur yoktur. Halis bir niyet ile verilen böyle bir hediye verene sevap kazandırdığı gibi yine samimi bir niyetle alana da sevap kazandırmaktadır.

Nitekim Peygamberimiz (a.s.m) hediyeyi kabul ederdi ve

“Hediyeleşin ki, karşılıklı sevgi potansiyeliniz artsın.”(5)

anlamına gelen tavsiyelerde bulunurdu.

İstiğna ise birinin birisinden bir şey istemesidir ki, bu durum hoş karşılanmamaktadır. Demek hediye istenmeden ve karşılık beklemeden verilene, istiğna ise insanlara ihtiyacını hissettirmemeye ve istememeye denilir.

Hediyeyi reddetmek bazen kibir ve gurur olarak anlaşılabilirdiğinden bu noktada dikkatli davranmak gerekir. Zaten herkesin bu dengeyi muhafaza edebileceği bazı özel vicdani duyguları vardır.

Bir konu daha var ki; dini hizmetler için vakıfların ve cemaatlerin insanlardan bir şeyler talep etmeleri elbette lazımdır. Bu uygulamayı Hz. Peygamber (a.s.m) çokça tatbik etmiştir. Fakat insanları sıkboğaz etmek ve zorlamak hoş karşılanmamaktadır. Çünkü bu tarzda elde edilen bir değer bereketi olmaz.

Resulullah (a.s.m) bu konuda:

“İstemede ısrar etmeyin. Vallahi, kim benden bir şey ister, ben ona vermek arzu etmediğim halde, ısrarı sebebiyle bir şey kopartırsa, verdiğim o şeyin bereketini görmez.”(6)

buyurduğundan çok dikkatli olunmalıdır. Daha çok hizmet edeyim deyip insanları zorlamak, hizmetlerin bereketsizleşmesine vesile olabilir.

Bu nedenle cemaatlerin dini hizmetler için ihtiyaç duydukları maddi konuları insanlara arz etmesi kişilerin ihtiyaçlarını insanlara arz etmekteki hassasiyeti gibi değildir. Kişinin karşılıksız istemesi dilencilik olarak algılanırken, din hizmetleri herkesi ilgilendirdiği için ve herkesin malı hükmünde olduğu için dilencilik olmaz. Aksine maddi imkânsızlıktan dolayı ihmal edilecek bir hizmetten haberi ve imkân olan her Müslüman derecesine göre mesul olur. Fakat bunu isterken de salih ve istekli kişilerden istemek gerekir.

Bu konuda her meselede imamımız ve rehberimiz olan Rasulullah (a.s.m)’a

sahabilerden birisi "Ey Allah'ın Resulü! İhtiyacımı başkasından isteyeyim mi?" diye sormuş, Aleyhissalâtu vesselâm da: "**Hayır, isteme! Ancak istemek zorunda kalmışsan, bari salihlerden iste!**" buyurmuşlardır.(7)

Sonuç olarak; insanların her zaman Allah'a muhtaç olduğu unutulmamalıdır. İnsan ihtiyacını her an ve şartlarda Allah'a arz etmelidir. İnsanlara karşı ise her zaman müstağni ve izzetli bir duruş sergilemelidir. Fakat salih kişilerden kendisine arz edilen karşılıksız hediyeleri de reddetmemelidir. Çünkü hediyeleşme karşılıklı dua ve muhabbete vesile olmaktadır. Cemaatlerin dini hizmetleri icra ederken ihtiyaç duydukları maddeyi insanlardan isteme hususunda herhangi bir sakınca olmamakla beraber, insanları zorlayarak ve sıkıntıya düşürerek bunu yapmaması lazımdır. Çünkü zorla topladıkları mal ve mülkün bir bereketi olmaz.

Dipnotlar:

- (1) bk. [Mektubat, İkinci Mektup.](#)
- (2) bk. *Buhârî, Zekat 50.*
- (3) bk. [Mektubat, İkinci Mektup.](#)
- (4) bk. [Lem'alar, On Dokuzuncu Lem'a.](#)
- (5) bk. *Muvatta, Husnu'l-hulk, 16.*
- (6) bk. *Müslim, Zekat 99.*
- (7) bk. *Ebu Davud, Zekat 28.*